

Zlatobanský náučný chodník

Kraj:	Prešovský
Okres:	Prešov
Geomorfologická jednotka:	Slanské vrchy
Geologická jednotka:	sopečné pohorie
Chránené územie:	žiadne
Prístup:	bus Zlatá Baňa, obecný úrad
Východisko:	Zlatá Baňa, pri zvonici pri kostole
Trasa:	Zlatá Baňa, pri zvonici pri kostole - turistické rázcestie Antimónová baňa Jozef - odbočka k štôlni Jozef - lesnými cestami k juhu do doliny Delne - turistické rázcestie Baňa na zlato - Zlatá Baňa
Dĺžka, prevýšenie:	6,5 km, prevýšenie 240 m
Čas prechodu:	2,5 h
Počet zastávok:	6
Náročnosť:	nenáročná trasa

Zameranie chodníka: banícke, prírodovedné, geovedné, historické

Typ chodníka: samoobslužný, okružný, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Zo začiatku je trasa súbežná s modrou a v závere so žltou a zelenou turistickou značkou.

Rok otvorenia: 2010

Aktuálny stav: Náučný chodník vyžaduje obnovu, niektoré informačné panely v teréne chýbajú (2023).

Textový sprievodca: nie je

Kontakt: Obecný úrad Zlatá Baňa, Zlatá Baňa 71, 082 52 Kokošovce, tel. 051 / 7798 225

Poznámky: (1) Viaceré informačné panely v teréne chýbajú (v roku 2023 číslo 2 a 5). (2) Neďaleko východiska končí „cyklistická“ trasa Lesného cykloturistického náučného chodníka Sigord.

Upozornenie: Na trase náučného chodníka a v okolí sa vyskytujú staré banské diela. Vstup do nich je nebezpečný a zakázaný!

Využitelnosť pre školy

Náučný chodník je vzhľadom na jeho aktuálny technický stav (chýbajúce panely a nie všade jasné značenie) pre terénne vyučovanie vhodný len v obmedzenej miere.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Zlatá Baňa. Obec východne od Prešova vo vnútri severnej časti Slanských vrchov v hornej časti povodia potoka Delňa. Vznikla v druhej polovici 18. storočia ako banícka osada v chotári obce Lesíček, ktorá sa písomne prvýkrát spomína v roku 1550. Samostatnosť získala v polovici 19. storočia. Jej miestnou časťou je východná časť osady Sigord powyše ústia Sigordského potoka do Delne. Z geologického hľadiska leží v erózne-tektonicky preformovanej kaldere zdeštruovaného neogénneho zlatobanského andezitového stratovulkánu, najmohutnejšieho v severnej časti Slanských vrchov. V tejto depresnej zóne oválneho pôdorysu, geomorfologicky vyčlenenej ako Zlatobanská kotlina, s početnými výstupmi dioritového porfyritu sa na výplň hydrotermálnych žíl viaže drahokovovo-polymetalické ložisko Zlatá Baňa, v ktorom sú najhojnejšími rudy antimónu, bizmutu, síry, striebra a zlata. Opísaných v ňom bolo viac ako 150 druhov minerálov, z toho niekoľko raritných. Po neúspešných pokusoch o ťažbu zlata v rokoch 1730 - 1861 v chotári obce vznikol erárny podnik s ťažbou hliny a výrobou kachiel, ktoré sa stali známymi v celom Rakúsko-Uhorsku. Banská činnosť pokračovala ťažbou a spracúvaním antimónu (skončila v roku 1955) i opálu. Počas Slovenského národného povstania bola obec za pomoc partizánom 8. 9. 1944 vypálená fašistickým vojskom, čo pripomína pri škole v centre obce pamätník Útek z horiacej obce akad. sochára Františka Gibalu z roku 1953. Kostol Sedembolestnej Panny Márie pochádza z roku 1968 s vežou pristavanou v roku 1998. Na banskú a ťažobnú činnosť i novodobé geologické prieskumy v okolí obce poukazujú početné formy reliéfu (ústia štôlní, banský vodný kanál zo 17. storočia, úpravy terénu pre spracovateľské objekty, lomy, haldy a pod.). Významnou technickou pamiatkou je klauzúra - priehradný múr postavený v roku 1821 pre zadržiavanie vody za účelom splavovania dreva pre solný závod v Solivare pri Prešove (viac v hesle nižšie).

Národná prírodná rezervácia Šimonka. Chránené územie v severovýchodnej časti Slanských vrchov juhovýchodne od Hermanoviec nad Topľou vyhlásené v roku 1950 na ochranu zvyškov pralesa na vrcholových a podvrcholových svahoch Šimonky (1 092 m n. m.). Rastú tu klimaxové bučiny, jedľové bučiny a na balvanitých a sutinových svahoch i bučiny s javorom horským a jaseňom štíhlym. Vzácnym je výskyt plamienka alpínskeho (*Clematis alpina*). Na turisticky prístupnom vrchole Šimonky je malá bezlesná plocha s vystupujúcou skalkou (andezit), odkiaľ je vynikajúci výhľad. Rezervácia je

súčasťou územia európskeho významu Šimonka a chráneného vtáčieho územia Slanské vrchy (obe sú súčasťou sústavy Natura 2000).

Dopravné komunikácie v doline Delne. Z lesov spod Šimonky v severnej časti Slanských vrchov okolo Zlatej Bane sa využíval potok Delňa - ľavostranný prítok Torysy - a voda jeho prítokov na dopravu dreva pre solnú baňu pri Prešove, a to vďaka úprave koryta potoka a výstavbe plavebného kanála od Dulovej Vsi lesmajstrom Štefanom Jordánom v roku 1691. Zvýšenie spotreby palivového dreva po zmene technológie spracúvania soli v Solivare, kedy sa v dôsledku záplavy ťažnej jamy Leopold v roku 1752 katastrofálnym prívalom vody začala soľ získavať výlučne varením, vyvolalo výstavbu nového **plavebného kanála zo Zlatej Bane do Solivaru** v rokoch 1819 - 1821, dlhého 18,9 km s prevýšením 515 m a profilom 82 × 45 × 60 cm. Pôvodné dláždenie niektorých úsekov kanála veľkými kamennými platňami sa neosvedčilo a nahradilo sa dreveným obkladom. Drevo sa kanálom plavilo len v čase dostatku vody v jarných a jesenných mesiacoch. Na hornom toku Delne v Zlatej Bani bola pre zadržiavanie vody vybudovaná murovaná priehrada. V roku 1917 kanál nahradila pre zvoz dreva úzkokoľajná **Delnianska lesná železnica**. Nedostatok robotníkov počas jej výstavby nahradilo 200 pridelených ruských vojenských zajatcov. V roku 1926 bola jej trasa predĺžená až po lokalitu Pusté pole vo svahoch Dubníka; v roku 1928 sa uvádza celková dĺžka trate 25,8 km. Dopravu po železnici v rokoch 1955 pre jej nerentabilitu nahradila doprava nákladnými autami po dobudovanej komunikácii z Kokošoviec do Zlatej Bane. Po roku 1958 bola časť trate bývalej lesnej železnice v asi 12 km dlhom úseku Prešov-Šváby - Sigord prebudovaná na **Prešovskú pioniersku železnicu**, na ktorej premávke sa podieľala mládež v rámci prípravy na povolanie železničiara. V jej cieli sa rozvíjalo **rekreačné stredisko Sigord**. Pionierska železnica fungovala len krátko v rokoch 1961 - 1969. V roku 1974 zvršok nerentabilnej železnice demontovali. V trase železničky v úseku Prešov, Zlatobanská ul. - Kokošovce, Sigord vznikol v roku 2022 6,5 km dlhý cyklochodník ako 1. etapa projektu **Cykloželeznička Prešov - Zlatá Baňa**.

Dubnícke opálové bane > Náučný chodník Opálové bane

Slanské vrchy. Mohutné, prevažne zalesnené pohorie na východnom Slovensku s pretiahnutým pôdorysom severo-južného smeru, dlhé asi 50 km s max. šírkou okolo 15 km, zužujúce sa na dvoch miestach - v oblasti Dargovského priesmyku a Slanského sedla - len na 1 - 2 km. Zaberá územie medzi Vyšnou Šebastovou, Herľanmi, Skárošom, Kazimírom, Zámutovom a Okružnou. Južné, asi 28 km dlhé ohraničenie pohoria (medzi Skárošom a Kazimírom) tvorí slovensko-maďarská štátna hranica, za ktorou pokračuje ešte v dĺžke zhruba 10 km ako Szalánci-hegység. Pohorie s hrasťovou štruktúrou, vyzdvihnuté pozdĺž severo-južných okrajových zlomov, budujú v prevažnej miere neogénne andezity a ich pyroklastiká, len ojedinele v južnej časti dacity. Priečne zlomy pohorie členia na nerovnako vyzdvihnuté časti - podcelky -, z ktorých najvyšším je Šimonka (1 092 m n. m.) na severe pohoria. V strednej časti sú na niekoľkých miestach obnažené intrúzie dioritového porfyritu. Odrazom stratovulkanickej a mladšej hrasťovej stavby je silno členitý hornatinový reliéf so skalnými hrebeňmi a bralami na vyvetrávajúcich lávových prúdoch a s odlesnenými kotlinkami (Zlatobanská, Lúčinská, Banská) a brázdami (Salašská) s hladko modelovaným reliéfom na komplexoch relatívne menej odolných tufov. Pre uvedené horninové kombinácie a členitý reliéf je typický výskyt zosuvov. V najužších častiach na juhu pohorie križujú dopravné komunikácie medzinárodného významu - Dargovským priesmykom (473 m n. m.) vedie cesta I. triedy 19 z Košíc na slovensko-ukrajinskú hranicu vo Vyšnom Nemeckom a Slanským sedlom (312 m n. m.) prechádza viackoľajná železničná trať 190 Košice - Čierna nad Tisou.

Názvy informačných panelov

1. Mapa

2. Zaujímavosti okolia
3. II. svetová vojna
4. Antimón
5. Vodný kanál
6. Nižný Christi Geburt

